

Silium 1/2019, Tuula Nyström

UUSI ELÄINSUOJELULAKI JA LUONNONVARAISTEN ELÄINTEN HOITO

Vuoden 2018 alussa eduskunnassa oli lausuntokierroksella Maa- ja metsätalousministeriön valmisteleva ehdotus laiksi eläinten hyvinvoinnista. Uuden lain tarkoituksena oli korvata voimassa oleva eläinsuojelulaki (247/1996). Lakiehdotukseen sisältyi useita avun tarpeessa olevien luonnonvaraisten eläinten hoitoon liittyviä tarkennuksia. Lakiehdotusta ei ehditty käsitellä loppuun eduskunnassa vaalikauden 2015–2018 aikana ja se raukesi vaalikauden päättyessä. On oletettavaa, että eläinsuojelulain uudistus otetaan uudelleen käsittelyyn vaalikaudella 2019–2022. Siksi pidänkin tärkeänä, että lakiehdotuksessa olevat luonnonvaraisten eläinten hoitoa koskevat puutteet otetaan uudelleen esiin, jotta ne eivät sellaisinaan palaisi uusintakäsittelyyn. Seuraavassa kommentoin erityisesti lakiluonnoksen 154/2018 vp pykälä 7 §, 29 § ja 60 §. Tarkastelen lakiehdotusta luonnonvaraisen siilin (*Erinaceus europaeus*) vapaaehtoishoitajan näkökulmasta.

Yleistä eläinsuojelulaista ja luonnonvaraisista eläimistä

Sairaana tai vahingoittuneen luonnonvaraisen eläimen auttaminen ei edellytä kansalaisilta vain moraalista vastuullisuutta, se perustuu nykyiseen voimassa olevaan eläinsuojelulakiin. Laki on perusteltu eläinsuojelullisesti ja uudessa lakiehdotuksessa puhutaankin eläinten itseisarvoon perustuvan kunnioituksen lisäämisestä. Korulauseiden sijasta uudessa laissa tulisi huomioida se, että luonnonvaraisten eläinten määrät vähenevät, yhä useampi laji uhanalaistuu, eikä monimuotoisuuden säilyttäminen ole mahdollista, ellei tulevassa eläinsuojelulaissa tarkenneta useita kohtia pykäläin 7, 29 ja 60 liittyen. Tällaisenaan laki ei vastaa lain henkeä eikä kirjainta. Lakiehdotus tulisikin valmistella uudelleen ja huomioida erityisesti vapaaehtoisten luonnonvaraisten eläinten hoitajien heikko asema verrattuna työn määrään ja tärkeyteen. Vapaaehtoisuuden varaan rakentuvaa lakisäätelistä toimintaa tulee tukea yhteiskunnan taholta, ei pelkästään asettaa sille vaatimuksia.

Luonnonvaraisen eläimen lopetus

Lakiehdotuksessa todetaan, että maakunnan on huolehdittava maakunnan järjestämälle eläinlääkärin vastaanotolle tuotujen sairaiden tai vahingoittuneiden luonnonvaraisten eläinten lopettamisesta, mutta siitä puuttuu täysin olennaisin eli miten huolehditaan luonnonvaraisen eläimen ensiavusta ja jatkohoitoon toimittamisesta. Painotus on siis lopettamisessa ja lakiehdotus on varsin suorasanainen: ”Luonnonvaraisten eläinten kohdalla lopetuskyvyn tulisi olla selkeästi matalampi kuin ihmisen hoidossa olevien eläinten kohdalla.” On huolestuttavaa, ettei luonnonvaraisen eläimen uhanalaisuutta

ole otettu lainkaan huomioon. Lakiehdotus vaatii tarkennuksen, jossa jokaisen eläinlääkärin vastaanotolle tuodun luonnonvaraisen eläimen uhanalaisuus velvoitetaan arvioimaan ja jos eläin on uhanalainen, sen hoitoon panostetaan ennemminkin kuin lopetukseen.

Luonnonvaraisen ensiapu, hoito ja kuntoutus

Lakiluonnoksessa todetaan: *"Loukkaantunut tai muutoin avuttomassa tilassa oleva luonnonvarainen eläin voidaan ottaa lyhytaikaisesti haltuun sille annettavaa ensiapua tai hoitoon toimittamista varten. Ensiavun jälkeen eläin on sen tilan salliessa vapautettava takaisin luontoon tai toimitettava hoitoon 60 §:ssä tarkoitettuun hoitopaikkaan. Jos eläintä ei voida vapauttaa eikä sen hoitoa voida järjestää, eläin on lopetettava."* Uudessa laissa luonnonvaraisten eläinten hoitoa tulee säädellä huomattavasti aiempaa tarkemmin. Loukkaantuneen tai sairaan luonnonvaraisen eläimen löytäjän tilannetta tulee helpottaa selkein säädöksin. Löytäjän on tiedettävä, mihin eläimen voi kuljettaa, tai kuka voi kuljettaa eläimen hoitoon, jos eläimen löytäjällä ei ole siihen mahdollisuutta, kuka vastaa kuljetuskuluista - ja ennen kaikkea: kuka ottaa vastuun eläimen hoidosta.

Tilapäistä apua tarvitsevien luonnonvaraisten eläinten hoitoa tulisi rajoittaa. Maakuntien on selvitettävä luonnonvaraisia eläimiä hoitavien tahojen ja yksityishenkilöiden resurssit sekä tilojen, osaamisen että rahoituksen kannalta. Ensiapuluentoista, 1-3 päivän mittaista ensiapua antamaan voidaan kansalaisia ohjeistaa, mutta jo lähtötilanteessa tulee selvittää eläimelle jatkohoitopaikka ja arvioida eläimen kyky sopeutua takaisin luontoon tai mikäli se ei ole mahdollista sijoittumismahdollisuutta eläintarhaan tai eläinpuistoon. Aikuisena hoitoon otettua arkaa eläintä ei tulisi sijoittaa tarhaan. Mikäli sitä ei voida vapauttaa luontoon, eikä sen hengissä pitäminen ole lajin säilymisen kannalta välttämätöntä, tulisi harkita eläimen lopettamista.

Ensiapuvastuu täytyy rajata siihen apuun, johon eläimen löytäjä omien taitojensa ja kykyjensä mukaan kykenee. Kansalaisille tulee antaa yhteystiedot, joista ensiapuneuvontaa on saatavissa päivystysluntoisesti.

Luonnonvaraisen eläimen kuljettaminen hoitoon

Luonnonvaraisten eläinten hoitomahdollisuudet vaihtelevat eri puolella Suomea. Eläimen selviytymismahdollisuudet riippuvat tällä hetkellä siitä, sijaitseeko lähistöllä jokin julkisin varoin tuettu hoitola tai eläintarha, joka hoitaa luonnonvaraisia eläimiä. Suomessa on laajoja alueita, joilta sairaan tai loukkaantuneen eläimen toimittaminen hoitoon vaatii huomattavan pitkän kuljetusmatkan. Luonnonvaraisen eläimen kuljettaminen aiheuttaa lähes aina eläimelle tarpeetonta stressiä, joka heikentää sen mahdollisuuksia selvitä.

Lakiehdotuksessa ei ole otettu lainkaan huomioon sairaiden tai loukkaantuneiden luonnonvaraisten eläinten kuljettamista jatkohoitoon: kuljetusvastuu jää eläimen löytäjälle. Miten toimitaan tilanteissa, joissa kansalainen löytää loukkaantuneen eläimen, mutta hänellä ei ole mahdollisuutta kuljettaa

eläintä hoitolaan? Esim. Helsingissä pelastuslaitoksen eläinpelastusyksikkö auttaa sairaiden ja loukkaantuneiden eläinten kuljetuksessa. Lakiehdotukseen tarvitaan kohta, jossa mainitaan, että vastaava järjestelmä tulisi saada jokaiseen maakuntaan tai vähintään varata määrärahoja siihen, että myös kansalaisille voitaisiin tarvittaessa korvata eläinten kuljetuskustannuksia.

Ilmoitusvelvollisuus luonnonvaraisen eläimen hoidosta

On tärkeää, että sairaiden ja loukkaantuneiden luonnonvaraisten eläinten hoidolle asetetaan laatuvaatimuksia. Luonnonvaraisten eläinten hoitajilla (yleensä vapaaehtoinen) tulee olla asiantuntemusta paitsi juuri hoitoa tarvitsevan eläimen hoidosta, myös eläimen fysiologiasta ja käyttäytymisestä. Hoidon päätavoitteena tulee aina olla yksilöllisen hoidon tarjoaminen sekä eläimen terveeksi hoitamisen ja kuntouttamisen lisäksi sen vapauttaminen luontoon niin pian kuin eläimen kunto sen sallii. Luotettava ja asiantunteva hoitaja suunnittelee hoitotoimenpiteet ja lääkkeet yhdessä luonnonvaraisiin lajeihin erikoistuneen eläinlääkärin kanssa. Eläinlääkäri arvioi eläinpotilaan tilan, tekee hoitosuunnitelman, jos se mahdollista ja määrää tarvittaessa lääkkeet. Vapaaehtoinen hoitaja vastaa eläimen hoidosta, lääkinnästä sekä kuntoutuksesta. Hän myös ilmoittaa eläinlääkärille, mikäli hoidossa olevan eläimen tilassa ilmenee muutoksia ja saa jälleen eläinlääkäriltä tarvitsemansa avun. Tällaisia eläinlääkäreitä Suomessa on hyvin vähän.

Yksinkertaistettuna ilmoitusvastuu luonnonvaraisten eläinten hoitamisesta tarkoittaa sitä, että yksityinen kansalainen on vastuussa vain sairaan tai loukkaantuneen luonnonvaraisen eläimen ensiavusta ja eläimen toimittamisesta jatkohoitoon. Jatkohoitotyö olisi lakiehdotuksen mukaan ilmoituksenvaaraista toimintaa eli esim. siilien vapaaehtoishoitaja tekee maakunnalle ilmoituksen siitä, että hoitaa siilejä, on siihen riittävän pätevä ja hoitotilat ovat olemassa.

Mitä ilmoitusvelvollisuus valvontaviranomaiselle käytännössä tarkoittaa, on epäselvää. Mitä tarkoittavat asianmukaiset tilat, miten ne määritellään ja kuka ne määrittelee? Tehdäänkö hoitoloihin tarkastuskäyntejä, kuka niitä tekee ja maksavatko ne jotain? Miten osaaminen osoitetaan: vaaditaanko jokin koulutus ja jos vaaditaan, kuka järjestää luonnonvaraisten eläinten hoitoon liittyvää koulutusta ja saako siitä todistuksen?

Vapaaehtoisen hoitotyön kustannukset

Ympäristöministeriöltä on saanut rahallista tukea (n. 200 000 €/v) vain muutama luonnonvaraisia eläimiä hoitava yksikkö: Korkeasaaren villieläinsairaala, Pyhtään lintuhoitola, Heinolan lintutarhat ja Ranua Zoon hoivatoiminta. Luonnonvaraisen eläimen loukkaannuttua tai sairastuttua hoitoapua hankkivat empaattiset kansalaiset, jotka haluavat toimia oikein. Suomessa luonnonvaraisten eläinten hoidosta vastaavat pääosin vapaaehtoiset. Vapaaehtoishoitaja tekee hoitotyötä 7/24-periaatteella palkatta ja korvauksetta. Mikään julkinen taho ei korvaa kuluja orpojen (vieroittamattomien poikasten),

sairaiden tai loukkaantuneiden luonnonvaraisten eläinten hoidosta. Kuluja syntyy yksityisten eläinlääkärien maksuista, lääkkeiden hankinnasta, aitausten ja lämpimien eläinten pitopaikkojen ylläpidosta ja rakentamisesta, jätehuollosta, eläinten kuljetuskuluista, ruokinnasta ja erityisruuista (eläinlääkäriltä hankittavista ns. toipumisruuista) yms. Vapaaehtoishoitajat voivat saada satunnaista lahjoitusapua yksityisiltä tai järjestöpohjaisilta eläinsuojeluyhdistyksiltä - jotka nekin pääosin toimivat omarahoitteisesti, eivätkä yleensä saa kunnallista tai valtiollista tukea. Useimmiten lahjoitetaan eläinten ruokia ja tarvikkeita.

Joka tapauksessa jokainen vapaaehtoishoitaja kustantaa itse suurimman osan eläinten hoidosta aiheutuvista kuluista, jotka ovat esim. yhden siilin hoidossa olon aikana useita kymmeniä euroja, mutta eläinlääkärin suorittamat toimenpiteet saattavat nostaa kulut satoihin euroihin. Koska siilejä loukkaantuu ja sairastuu tuhansia vuodessa, vapaaehtoishoitajalla voi olla samanaikaisesti hoidossaan kymmeniä siilejä, joten hoitokustannukset nousevat tuhansiin euroihin vuodessa.

Pääosan kustannuksista kattavat siis kansalaiset ja vapaaehtoiset järjestöt. Uudessa laissa ei määritellä, miten vapaaehtoisten toimintaa tuetaan, sen sijaan vapaaehtoisille asetetaan lisävelvoitteita. Tämä tulee väistämättä vaikuttamaan siten, että vapaaehtoinen luonnonvaraisten eläinten hoitotyö tulee vähenemään. Laajemmasta näkökulmasta hoitotyön väheneminen vaikuttaa suoraan Suomen luonnonvaraisten eläinten määrään ja monimuotoisuuden heikkenemiseen.

Valtion, maakunnan ja eläinlääkäreiden vastuu luonnonvaraisten eläinten hoidosta
Luonnonvaraisiin eläimiin keskittyvä hoitolatoiminta puuttuu lähes kaikista maakunnista. Lakiin on kirjattava, että jokaisen maakunnan alueelle tulee määrittää hoitola, joka vastaa alueen avun tarpeessa olevien luonnonvaraisten eläinten hoidosta tai huolehtia ko. hoitolan perustamisesta. Koska valtio omistaa luonnonvaraiset eläimet, valtion tulisi myös rahoittaa toiminta.

Lakiin tulisi niin ikään kirjata, että valtio korvaa sairaiden ja loukkaantuneiden luonnonvaraisten eläinten ensiavusta, jatkohoidosta, lopettamisesta ja hoitoon kuljetuksesta aiheutuvat kustannukset apua antaneelle taholle.

Laissa tulee myös huolehtia siitä, että paikallisella virassa toimivalla kunnan eläinlääkärillä on velvollisuus huolehtia sairaan ja loukkaantuneen eläimen hoidosta silloin, kun se ei aiheuta eläimelle tarpeetonta kärsimystä ja eläin voidaan palauttaa luontoon hoidon jälkeen. Hoidosta tai eläimen mahdollisesta lopettamisesta ei saa tulla kuluja eläimen vastaanotolle tuoneelle kansalaiselle. Maakuntien tulee lisäksi vastata siitä, että kunnan alueella toimii useampi luonnonvaraisiin eläimiin erikoistunut eläinlääkäri. Maakunta voi solmia luonnonvaraisten eläinten hoitopalveluiden ostosopimuksen em. eläinlääkäreiden kanssa. Eläinlääkäreiden koulutuksessa tulisikin antaa opiskelijoille mahdollisuus osallistua nykyistä laajempaan luonnonvaraisten eläinten hoidon koulutukseen.

Tuula Nyström,

siilien vapaaehtoinen hoitaja 10 vuotta

Siili Kiikarissa -verkkosivujen ylläpitäjä

Siili kiikarissa myös Facebookissa

Nyström-Kinnunen: Eurooppalaisen siilin hoito ja suojele, Sannakko: 2009, 2.p.

Nyström-Nevakivi (kuvittaja): Piikkipallo ihan pihalla – lasten tietokirja siilistä (kuvittaja Laila Nevakivi), Maahenki: 2017.